

Г. ГРАЖДАНСКОТО ОБЩЕСТВО

Г.1. Неправителствените организации

Необходимо е да се изтъкне, че българските неправителствени организации изиграха значима роля в оценката на мащабите на корупцията в страната. Именно анализите на изследователски институти от третия сектор показваха, че разширяването на корупционните практики след 1990 г. води до засилващо се недоверие към политическите елити. Утвърждаването на обществения авторитет на българския неправителствен сектор му позволи да се превърне в **инициатор на дебата върху корупцията**.

Предпоставки за успешното утвърждаване на третия сектор в антикорупционните усилия в страната бяха:

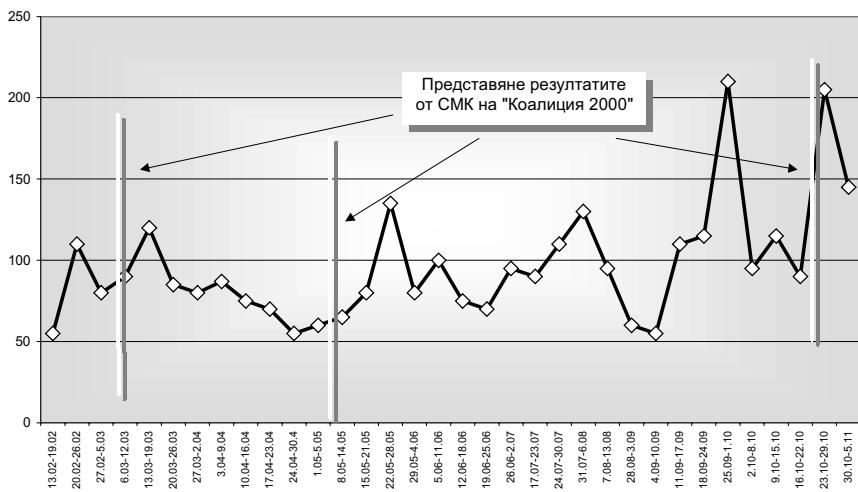
- значителният аналитичен потенциал, който редица неправителствени организации успяха да мобилизират (в частност в социално-икономическата сфера);
- развитата мрежа от широкопрофилни и специализирани организации, покриващи почти цялата територия на страната;
- доброто комуникативно взаимодействие с масмедиите;
- динамичното сътрудничество с международни институции;
- подкрепата от международните донорски организации.

Тази роля намери категорично доказателство в контекста на процеса Коалиция 2000, чието начало бе положено през пролетта на 1997 г. Както е известно, тази инициатива обедини за първи път представители на неправителствени организации и държавни институции в противодействието срещу корупцията в страната. От своя страна Транспаранси интернешънал създаде свой български клон – „Прозрачност без граници“; редица неправителствени организации извън столицата също се включиха в антикорупционните инициативи. През 1999 г. неправителствените организации, обединени в общността на Коалиция 2000, предприеха редица конкретни действия, насочени към противопоставяне на най-разпространените в страната корупционни практики и създаване на институционалноправни, организационни, поведенски и други предпоставки за нейното ограничаване:

Корупционни материали в пресата

Инициативите на българските неправителствени организации имаха значителен мултиликационен ефект в международен план. Използвайки модела на Коалиция 2000, подобни програми се разработват в Румъния, Македония, Босна и Херцеговина. В страни като Унгария и Турция също са заимствани разработените вече техники за мониторинг на корупционните практики.

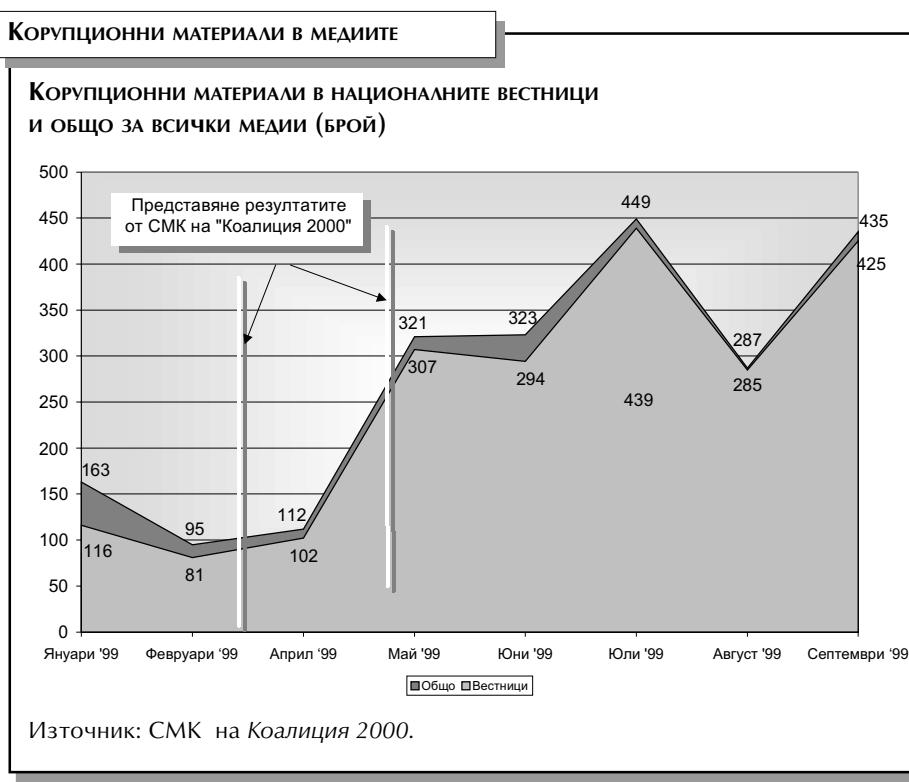
БРОЙ РЕГИСТРИРАНИ КОРУПЦИОННИ МАТЕРИАЛИ В ПРЕСАТА ПО СЕДМИЦИ*

- Информационно-образователна кампания „Чисто бъдеще“, която обхваща цялата страна.
- Редица представители на държавни институции и експерти се включиха в концептуализирането и осъществяването на мерки за ограничаване на идентифицираните корупционни практики.
- В рамките на Коалиция 2000 в 14 общини стартираха антикорупционни проекти на местно ниво, насочени към разширяване прозрачността на местната власт и засилване на антикорупционния контрол от страна на гражданско общество.
- Изградени бяха обществени съвети за противодействие на корупцията на общинско и/или областно равнище с участието на местната изпълнителна власт, общинските съвети, съда, прокуратурата, следствието, полицията, данъчните служби и др.
- Бяха проведени редица международни конференции, на които българските НПО представиха коалиционния модел за противодействие на корупцията.
- Чрез периодичното публикуване на корупционните индекси на Коалиция 2000 в обществото се поддържаше постоянен дебат.

Г.2. Средствата за масово осведомяване

През изтеклата година медиите имаха изключителна роля за активизирането на общественото мнение срещу корупцията. Благоприятно за създаването на климат на обществена нетърпимост към корупцията е установилото сътрудничество в тази област между нестопанските организации и медиите. От друга страна, общественото мнение стана по-взискателно към журналистите, журналистическите организации станаха по-нетърпими към корупцията. Не е случайно, че общественото мнение поставя нестопанските организации и журналистиката сред най-малко корумпираните обществени сфери.

Мониторингът върху ключовите за страната медии недвусмислено регистрира тенденция към все по-засилващо се присъствие на темата за корупцията. Не би било пресилено да се каже, че **особено през втората половина на 1999 г. корупцията се превърна в тема номер едно на българските масмедиите**. В рамките на тази тенденция можем да различим няколко момента:

- Темата се поднася и интерпретира от медиите във все по-конкретен и аналитичен дух. Повечето основни медии, особено печатните, са на път да преодолеят етапа на сензационност в поднасянето на темата и все по-профессионално поставят **конкретни корупционни разкрития**. В общ-

ността на българските журналисти се формира кръг от автори, които достатъчно уверено представят пред широката публика не само конкретни казуси на корупционно поведение, но и разкриват скритите механизми, които го правят възможно, успешно, трудно за идентифициране и наказване.

- Има всички основания да се твърди, че медиите успяха да покажат **корупционната природа на широк кръг съществуващи неправомерни практики**. Медиите развиха социалната чувствителност, социалното мислене, а по този начин и обществената нетърпимост към цялото многообразие от форми и нюанси на корупционно поведение. Медиите до голяма степен успяха да създадат адекватен публичен език на социалния дебат за корупцията.
- Несъмнено постижение е, че медиите през 1999 г. пренесоха **акцента от битовата корупция към корупция във висшите етажи на властта**. При това фокусът върху корупцията престана да бъде върху основата на елементарна политическа конфронтация – през последните 10 г. медиите винаги са говорили за корупцията, но тя е оставала в рамките на политическото противопоставяне. Този тип политизиран дискурс винаги е бил повърхностен и в крайна сметка е възпрепятствал по-задълбочено разбиране на механизмите, пораждащи корупцията.
- Все по-чести станаха случаите, когато медиите не просто отразяваха регистрирани от правоохранителните органи корупционни действия, но активно поставяха на вниманието на обществото **факти за допълнително разследване**. В тези си усилия медиите използваха не само собствените си журналистически инструменти, но гражданска сигнали, партньорство с неправителствени организации. Така стихийно се формираха **добри примери за ефективни коалиции** между медиите, гражданска организация, правоохранителни органи, публична администрация. За съжаление тези коалиции най-често са с инцидентна и неустойчива природа.
- Специално трябва да се подчертая, че през тази година някои аналитични издания и предавания в електронните медии бяха **инициатори на значими дебати около закони в сферата на правната и икономическата реформа**, които привлякоха общественото внимание върху детайли, които носят корупционен рисков. С това водещите български медии внесоха своя принос в превенцията на корупцията.
- Медиите по-успешно от предходни години успяха да накарат **българските политици да поемат конкретни публични ангажименти** по корупционни случаи, а с това и да създадат предпоставки за гражданско контрол върху политическата класа. В отразяването на корупционните проблеми масмедиите в страната имаха и своите проблеми:
- Националните електронни медии и преди всичко телевизията, които са безспорните информационни лидери, бяха относително инертни към проблематиката. Създаде се усещането, че в националните електронни медии съществува боязън от самата тема и все още е силен рефлексът от предишното им състояние на държавни, а не на обществени медии. Поставени в режим на очаквано лицензиране и частните електронни медии предпо-

читаха да вървят след събитията и да отразяват официални становища.

- Дори най-ангажираните с корупционната тема медии твърде бързо губеха интерес към развитието на изведените от самите тях в публичното пространство случаи. Косвен ефект от такъв тип поведение е демобилизация на обществеността и създаването на впечатлението, че нито един от тези сигнали няма правни последици.
- Без да е пропуск само на масмедиите, безспорен проблем в българското общество е отсъствието на сътрудничество между медии и правоохранителните органи. В резултат на липсата на този диалог широката общественост почти нищо не знае за случаи на корупция, които са завършили със санкция от закона. Това обстоятелство непрекъснато възпроизвежда масовата представа, че корупцията в страната е практически безнаказана.